

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.4.10>
УДК 164.01:311

М. Г. Белопольский,

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку та аудиту, ДВНЗ “Приазовський державний технічний університет”

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9312-6953>

І. М. Бойко,

аспірант, Національний університет «Одеська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6876-526X>

Т. І. Носова,

*к. е. н., доцент кафедри підприємництва та економіки підприємства,
Університет митної справи та фінансів*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5481-5051>

Л. В. Семерунь,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і торгівлі,
Національний університет «Одеська політехніка»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5493-6988>

К. С. Жадько,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри підприємництва та економіки підприємства,
Університет митної справи та фінансів*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2650-1431>

**АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ**

M. Belopolskiy,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Audit, University "Pryazovskyi State Technical University"

I. Boyko,

Postgraduate student, Odessa Polytechnic National University

T. Nosova,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Enterprise Economics, University of Customs and Finance

L. Semerun,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Trade, Odessa Polytechnic National University

K. Zhadko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Entrepreneurship and Enterprise Economics, University of Customs and Finance

ANALYSIS OF TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF LOGISTICS ENTERPRISES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF TURBULENCE OF SOCIO-ECONOMIC PROCESSES

Аналіз тенденцій розвитку логістичних підприємств України в умовах турбулентності соціально-економічних процесів. Оглядова стаття. У статті автором проведено макроекономічний аналіз логістичної галузі України, зокрема здійснено дослідження обсягів реалізованих послуг, чистого прибутку і рентабельності діяльності логістичних підприємств. Досліджено структуру активів та джерел фінансування діяльності, розраховано коефіцієнти для оцінки фінансової стійкості та ділової активності логістичних підприємств.

За результатами дослідження можна стверджувати, що бурхливий розвиток логістики в Україні супроводжується цілою низкою фінансових проблем. На логістичних підприємствах України спостерігається суттєве зниження рівня фінансової стійкості та платоспроможності, що обумовлює необхідність вдосконалення теорії і практики антикризового управління. Однією із основних

проблем фінансування діяльності логістичних підприємств є відсутність робочого капіталу. Це означає, що підприємства логістичної галузі не в змозі профінансувати свої поточні активи за рахунок власних ресурсів і поточні зобов'язання спрямовуються на повне фінансування оборотних активів і частково фінансують необоротні активи.

Аналіз тенденцій розвитку логістичних підприємств України дозволяє чітко визначити проблеми та можливі напрямки зростання обсягів діяльності, встановити чинники, що сприяють розвитку логістичного ринку. Дані проведеного дослідження будуть корисними для розробки механізмів антикризового стратегування логістичних підприємств України.

Analysis of trends in the development of logistics enterprises of Ukraine in the conditions of turbulence of socio-economic processes. Review article. In the article, the author conducted a macroeconomic analysis of the logistics industry of Ukraine, in particular, a study of the volumes of services, net profit and profitability of logistics enterprises was carried out. The structure of assets and sources of activity financing were studied, the coefficients for assessing the financial stability and business activity of logistics enterprises were calculated.

In the context of integration of the world economy, the need for warehousing and transport support for domestic and foreign trade, which is carried out by logistics enterprises, becomes important. However, political and economic instability in Ukraine have a significant negative impact on the functioning and development of the logistics industry. Therefore, there is a need for a detailed study of the main trends and industries and a macroeconomic analysis, which will allow a more detailed study of existing problems in the functioning of logistics enterprises in order to improvement of the crisis management system. According to the results of the study, it can be argued that the rapid development of logistics in Ukraine is accompanied by a number of financial problems. At the logistics enterprises of Ukraine there is a significant decrease in the level of financial stability and solvency, which necessitates the improvement of the theory and practice of crisis management. One of the main problems of financing the activities of logistics enterprises is the lack of working capital. This means that enterprises in the logistics industry are not able to finance their current assets from their own resources and current liabilities are directed to full financing of current assets and partially finance non-current assets. The purpose of the article is to determine, on the basis of macroeconomic analysis, trends in the development of logistics

enterprises of Ukraine, to investigate the current state, problems and prospects of the domestic logistics market in the conditions of turbulence of socio-economic processes.

The main objectives of the article are: assessment of volumes of implemented services of logistics enterprises; research of net profit and profitability of activity; analysis of the structure of assets and sources of financing activities; assessment of financial stability and business activity of logistics enterprises; research of the main trends and problems of the logistics industry of Ukraine.

Analysis of trends in the development of logistics enterprises in Ukraine allows you to clearly identify the problems and possible directions of growth of volumes of activity, to establish factors contributing to the development of the logistics market. The data of the conducted research will be useful for the development of mechanisms for anti-crisis strategizing of logistics enterprises in Ukraine.

Ключові слова: *логістичне підприємство, складське господарство, транспорт, аналіз, тенденції, турбулентність, соціально-економічні процеси*

Keywords: *logistics enterprise, warehousing, transport, analysis, trends, turbulence, socio-economic processes*

Постановка проблеми. В умовах інтеграції світової економіки важливого значення набуває потреба складського та транспортного забезпечення внутрішньої та зовнішньої торгівлі, яку здійснюють логістичні підприємства. Однак політична та економічна нестабільність в Україні спричиняють значний негативний вплив на функціонування та розвиток логістичної галузі. Тому виникає потреба детального вивчення основних тенденцій галузі та проведення макроекономічного аналізу, який дасть змогу більш детально дослідити наявні проблеми у функціонуванні логістичних підприємств з метою вдосконалення системи антикризового управління ними.

Аналіз останніх досліджень. Питанням розвитку вітчизняного логістичного сектору присвячені роботи таких вчених: Ціщик Р. В., Котис Н. В. Карінцева О. І., Харченко М. О., Мазін Ю. О., Фалько К. С., Токмакова І.В. та інших. Незважаючи на достатній рівень вивченості питань управління транспортними потоками, витратами та результатами діяльності логістичних підприємств, ситуація на українському ринку продовжує змінюватись, що вимагає проведення аналізу сучасного стану та визначенні тенденцій розвитку логістичної галузі в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є на основі макроекономічного аналізу визначити тенденції розвитку логістичних підприємств України, дослідити сучасний стан, проблеми та перспективи вітчизняного логістичного ринку в умовах турбулентності соціально-економічних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Логістика в Україні розвивається відповідно до світових тенденцій, здійснюючи вагомий вплив на національний економічний потенціал, стимулює розвиток взаємопов'язаних і суміжних галузей, виступаючи індикатором конкурентоспроможності нашої держави у світі [1].

Обсяг реалізованих послуг логістичних підприємств України (*табл. 1*) має чітку тенденцію до зростання протягом 2016-2019 років. Так, якщо у 2016 р. даний обсяг становив 154748 млн грн, то у 2019 р. він зріс до значення 230792 млн грн, що на 49% більше, ніж у 2016 р. Однак у 2020 році спостерігаємо скорочення наданих послуг як підприємствами складського господарства так і допоміжної діяльності у сфері транспорту (зниження показника становило 4,7% та 7,4% відповідно). В результаті загальний обсяг наданих логістичних послуг в 2020 р. зменшився на 16204 млн.грн. Таким чином, можна говорити про деяке скорочення попиту на послуги в 2020 році та зниження ефективності організації системи збуту даного сектора економіки.

Таблиця 1. Структурно-динамічний аналіз обсягу реалізованих послуг логістичних підприємств України у 2016-2020 рр. (млн.грн.)

Показники		Рік					Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
		2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2016	2020/ 2019	2020/ 2016	2020/ 2019
1	Складське господарство	26444	28445	40591	33887	32288	5845	-1599	122,1	95,3
	у % до підсумку	17,1	16,0	20,1	14,7	15,0	-2,04	0,36	88,1	102,5
2	Допоміжна діяльність у сфері транспорту	128304	148808	161364	196905	182300	53996	-14605	142,1	92,6
	у % до підсумку	82,9	84,0	79,9	85,3	85,0	2,04	-0,36	102,5	99,6
Разом		154748	177253	201954	230792	214588	59841	-16204	138,7	93,0

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

На жаль, конкурентоспроможність вітчизняних логістичних підприємств, особливо на міжнародних ринках, залишається катастрофічно низькою. Проблема полягає не тільки в якісному і технологічному відставанні виробничих процесів, а й особливо в неефективних системах управління витратами, ресурсами, фінансами і матеріальними потоками [3]. Аналіз чистого прибутку в 2020 році свідчить про отримання збитків у складському господарстві у розмірі 2540,2 млн.грн, та на підприємствах допоміжної діяльності у сфері транспорту – 3126,9 млн.грн. В результаті рівень збитковості всієї діяльності підприємств логістичної галузі України в 2020 році становив 2,45% (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка показників рентабельності діяльності логістичних підприємств України

Вид економічної діяльності	Рік					Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2016	2020/ 2019	2020/ 2016	2020/ 2019
<i>Рентабельність операційної діяльності, %</i>									
Складське господарство	6,33	-5,98	6,34	10,53	4,80	-1,53	-5,73	0,76	0,46
Допоміжна діяльність у сфері транспорту	13,67	14,25	11,92	12,95	5,09	-8,58	-7,86	0,37	0,39
Загальний показник галузі	12,35	10,32	10,72	12,56	5,04	-7,30	-7,52	0,41	0,40
<i>Рентабельність всієї діяльності, %</i>									
Складське господарство	-0,04	-11,97	-1,39	5,31	-6,54	-6,5	-11,9	179,3	-1,2
Допоміжна діяльність у сфері транспорту	5,71	8,20	7,01	8,91	-1,62	-7,3	-10,5	-0,3	-0,2
Загальний показник галузі	4,52	4,21	4,97	8,33	-2,45	-7,0	-10,8	-0,5	-0,3

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Слід відзначити, що за аналізований період, результати операційної діяльності логістичних підприємств були позитивними, середній показник рентабельності склав 10,2%. Протягом 2016-2019рр. найбільший рівень рентабельності операційної діяльності за видами економічної діяльності України характерний для складського господарства та допоміжної діяльності у сфері транспорту. (рис. 1). Однак у 2020 році відбулось зниження рентабельності більш ніж вдвічі, тобто з кожної вкладеної гривні підприємство логістичного сектора отримує лише 5 копійок прибутку. Суттєве скорочення рентабельності логістичних послуг було обумовлено значним зростанням операційних витрат при одночасному скороченні попиту на надані послуги.

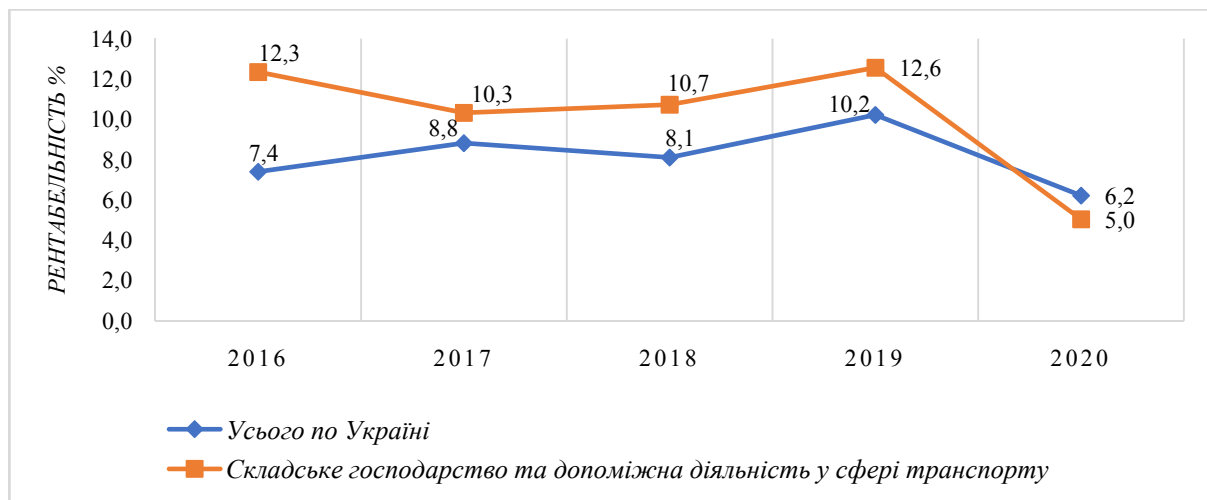

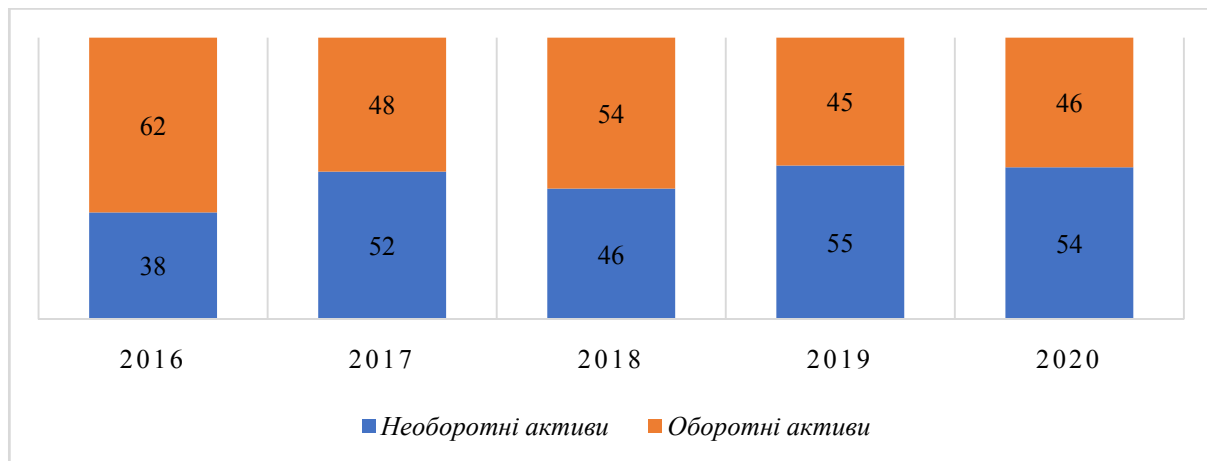
Рисунок 1. Динаміка показників рентабельності операційної діяльності підприємств України та логістичних підприємств у 2016-2020 рр.

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Вважаємо, що підприємствам слід звернути увагу на інтелектуалізацію логістичних послуг. Досвід країн ЄС показує, що сьогодні активно розвиваються нові види послуг, у тому числі, внаслідок їх здешевлення та розширення доступу за допомогою інформаційних технологій, що позитивно позначається на їх якості, стає можливим більш індивідуальне опрацювання послуги, послуги стають не тільки різноманітнішими, а й більш доступними, також покращується зручність споживання, і врешті-решт збільшується корисність на одиницю [4].

Аналіз активів логістичних підприємств України спрямований на визначення основних тенденцій зміни їх обсягу та структури (рис.2). Аналітичні дані свідчать про поступове збільшення обсягу необоротних активів в структурі майна

підприємства. Також наявні певні коливання в формуванні оборотних активів (табл.3). За досліджуваний період 2016-2020 рр. оборотні активи зменшились на 17286 млн.грн. (10,3%), що обумовило зниження їх питомої ваги в загальному обсязі майна (з 62 % у 2016 р. до 46% у 2020 р.).

**Рисунок 2. Структура активів логістичних підприємств України
у 2016-2020 рр, %**

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

До того ж, відбуваються певні зміни у структурі оборотних активів підприємств логістичного сектору України. В період 2016-2018 наявна тенденція поступового збільшення питомої ваги запасів товарно-матеріальних цінностей в загальному обсязі оборотних активів, яка у 2018 р. становить 12,6%. Однак в подальшому спостерігаємо скорочення запасів логістичних підприємств, їх розмір зменшується майже вдвічі і становить 13477 млн.грн. в 2020 році. Разом з цим відбувається поступове збільшення питомої ваги дебіторської заборгованості логістичних підприємств за досліджуваний період з 69,8% у 2017 році до 71,4% у 2020 р., що, на нашу думку, є негативним явищем, та свідчить про зростання неплатежів на підприємствах логістичної галузі, що обумовлює нестачу вільних грошових коштів, зниження рівня ліквідності та платоспроможності. Поточні фінансові інвестиції зростають протягом досліджуваного періода, а у 2020 р. відбувається їх приріст на 162%, що може свідчити про зростання можливостей підприємства вкладати тимчасово вільні кошти в банківські депозити, короткострокові цінні папери або інші дохідні фінансові інструменти з метою формування ліквідних резервів та одержання доходів.

Таблиця 3. Аналіз оборотних активів логістичних підприємств України за 2016-2020 рр., млн грн

Показник	Рік					Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2016	2020/ 2019	2020/ 2016	2020/ 2019
Запаси	9679	13329	21173	12616	13477	3799	861	39,2	6,8
Поточні біологічні активи	3,56	47,96	1,53	1,87	1,52	-2,0	-0,3	-57,2	-18,6
Дебіторська заборгованість	137670	79293	105721	110047	107958	-29712	-2089	-21,6	-1,9
Поточні фінансові інвестиції	675	520	1036	1003	2628	1953	1625	289,2	162,0
Грошові кошти	16052	16136	34873	14978	22661	6609	7683	41,2	51,3
Витрати майбутніх періодів	1713	1136	1095	1087	1093	-621	6,1	-36,2	0,6
Інші оборотні активи	2716	3168	3856	3397	3403	687	5,8	25,3	0,2
Оборотні активи, усього	168508	113629	167755	143130	151221	-17286	8091	-10,3	5,7

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Отже, при дослідженні динаміки оборотних активів логістичних підприємств України за 2016-2020 рр. прослідковується неоднозначність в їх структурі та значні коливання розміру оборотних активів.

Результати дослідження фінансування оборотного капіталу наведено в табл. 4.

Важливим індикатором фінансової стабільності будь-якого підприємства є наявний робочий капітал. Він дає можливість суб'єктам господарювання підтримувати фінансову стійкість, погашати вчасно поточні зобов'язання за рахунок оборотних коштів, є додатковим резервом розширення діяльності. Відповідно до наведених у таблиці 4 даних робочий капітал за аналізований період мав від'ємне значення, та продовжує зменшуватись, що негативно характеризує підприємства логістичної галузі.

Таблиця 4. Оцінка джерел фінансування діяльності логістичних підприємств України за 2016–2020 рр., млн грн

Показник	Рік					Абсолютне відхилення		Відносне відхилення	
	2016	2017	2018	2019	2020	2020/ 2016	2020/ 2019	2020/ 2016	2020/ 2019
Власний капітал	56522	66374	57528	84328	77408	20885	-6920	137,0	91,8
Необоротні активи	102962	125223	145330	172259	177392	74430	5133	172,3	103,0
Власний оборотний капітал	-46439	-58849	-87803	-87931	-99984	- 53545	- 12053	215,3	113,7
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	36383	37901	76956	49364	47962	11579	-1402	131,8	97,2
Робочий капітал	-10056	-20947	-10846	-38567	-52022	-41966	-13455	517,3	134,9

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань оборотними активами логістичних підприємств поступово зменшується. Найменшого значення коефіцієнт покриття досягнув у 2020 р. – 0,743, це значно нижче рекомендованого значення 1,25, і свідчить про недостатній рівень платоспроможності логістичних підприємств України. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним капіталом є від'ємним у 2016–2020 рр. і показує недостатність власного капіталу для фінансування оборотних активів логістичних підприємств (рис. 3).

Ділова активність досить часто оцінюється за допомогою методики «золоте правило економіки», яке дозволяє оцінити економічний потенціал підприємства за трьома критеріями, що характеризують цей цикл: темпи зростання чистого прибутку (Тчп), теми зростання чистого доходу (виручки) від реалізації (Твр), темпи зростання суми активів, що складаються з основного та оборотного капіталу підприємства (Тк). (Табл. 5).

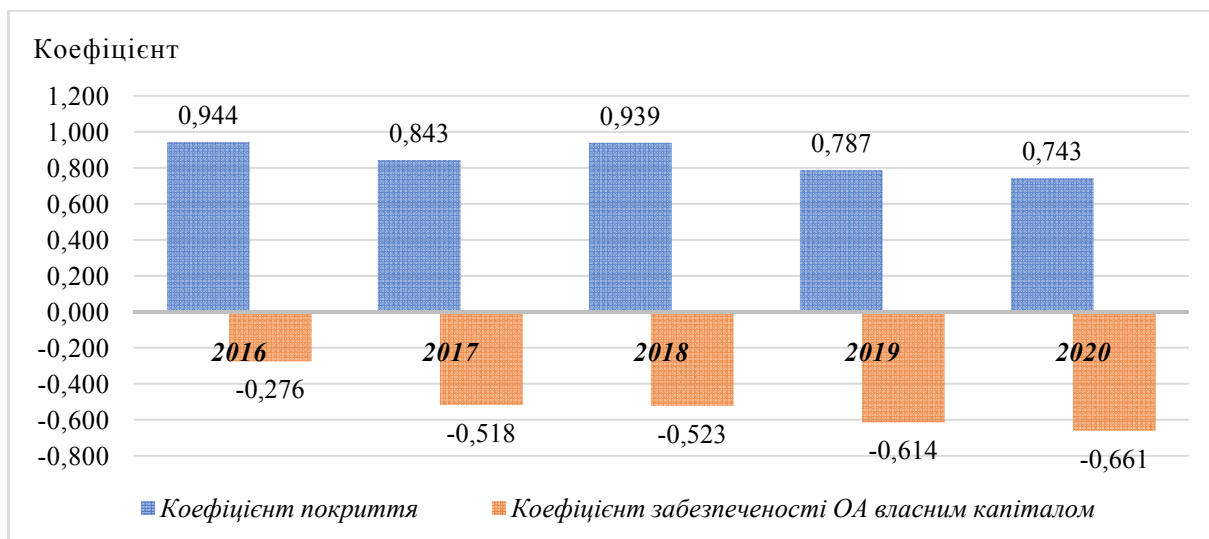

Рисунок 3. Динаміка коефіцієнтів покриття та забезпеченості власним оборотним капіталом логістичних підприємств України за 2016–2020 рр.

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Ідеальне співвідношення показників: $T_{чп} > T_{вр} > T_{к} > 100\%$, свідчить про високий (достатній) рівень ділової активності підприємства, зростання його потенціалу, високу ефективність використання фінансово-виробничих ресурсів та про відносне зниження витрат на виробництво [5].

Таблиця 5. Аналіз ділової активності логістичних підприємств України згідно «золотого правила економіки»

Роки	Темп зростання чистого прибутку (збитку), %	Темп зростання чистого доходу (виручки) від реалізації, %	Темп зростання активів (капіталу), %	Модель взаємозв'язку показників
2017 /2016	100,69	114,54	88,03	$T_{чп} < T_{вр} > T_{к} < 100\%$
2018 /2017	138,12	113,94	131,02	$T_{чп} > T_{вр} < T_{к} > 100\%$
2019 /2018	187,51	114,28	100,75	$T_{чп} > T_{вр} > T_{к} > 100\%$
2020 /2019	-28,66	92,98	104,25	$T_{чп} < T_{вр} < T_{к} < 100\%$

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Дослідження показало, що лише у 2019 році ресурси логістичних підприємств України використовуються ефективно, що підтверджує ідеальна модель взаємозв'язку показників. Ділова активність логістичних підприємств в 2020 році

свідчить про неефективне використання ресурсів і капіталу, так як не були дотримані співвідношення темпів зростання капіталу, що зумовлено збитковістю галузі, незадовільними, нестабільними тенденціями як доходів підприємств, так і їх активів.

Висновки. За результатами статистичного дослідження можна стверджувати, що бурхливий розвиток логістики в Україні супроводжується цілою низкою фінансових проблем. На логістичних підприємствах України спостерігається суттєве зниження рівня фінансової стійкості та платоспроможності, що обумовлює необхідність вдосконалення теорії і практики антикризового управління. Однією із основних проблем фінансування діяльності логістичних підприємств є відсутність робочого капіталу. Це означає, що підприємства логістичної галузі не в змозі профінансувати свої поточні активи за рахунок власних ресурсів і поточні зобов'язання спрямовуються на повне фінансування оборотних активів і частково фінансують необоротні активи.

Аналіз тенденцій розвитку логістичних підприємств України дозволяє чітко визначити проблеми та можливі напрямки зростання обсягів діяльності, встановити чинники, що сприяють розвитку логістичного ринку. Дані проведеного дослідження будуть корисними для розробки механізмів антикризового стратегування логістичних підприємств України.

Література

1. Ціщик Р. В., Котис Н. В. Статистичний аналіз структури та тенденцій розвитку логістичного ринку України. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 3(1). С.54-59.
2. Офіційний web-сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Фалько, К. С. Практичні засади підвищення ефективності логістичної діяльності сучасного підприємства. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2021. № 3. С. 127–136.
4. Filyppova S., Okulich-Kazarin, V.; Kibik, O.; Shamborovskyi, G.; Cherkasova S. Influence of the market of business intellectual services on the innovation safety of EU countries. / S. Filyppova, Okulich- V. Kazarin, O. Kibik, G. Shamborovskyi, S. Cherkasova // *Journal of Security and Sustainability* – 2019. – Issues9(1). – pp. 347-360.
5. Дончак Л.Г., Ціхановська О.М. Ділова активність підприємства та шляхи її зміцнення. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск No 10. С. 250–255.

6. Жадько К.С. Організація виробничої та маркетингової діяльності малого і середнього бізнесу : монографія / за наук. ред. д.е.н., професора, академіка АЕНУ К. С. Жадька. Дніпро: УМСФ, 2019. 224 с. (Серія «Бізнес. Економіка. Фінанси»).

References

1. Tsishchyk, R.V. and Kotys, N.V. (2018), “Statistical analysis of the structure and development trends of the logistics market of Ukraine”, *Problems of systemic approach in the economy*, vol. 3(1), pp. 54–59.

2. Official website of the State Statistics Committee of Ukraine (2023), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (Accessed 24 January 2023).

3. Karintseva, O.I. Kharchenko, M.O. Mazin, Y.O. and Falko, K.S. (2021), “Practical principles of increasing the efficiency of logistics activities of a modern enterprise”, *Ekonomy*, vol. 3, pp. 127–136.

4. Filyppova, S. Okulich-Kazarin, V. Kibik, O. Shamborovskyi, G. and Cherkasova, S. (2019), “Influence of the market of business intellectual services on the innovation safety of EU countries”, *Journal of Security and Sustainability*, vol. 9(1), pp. 347-360.

5. Donchak, L.G. and Tsikhanovska, O.M. (2017), “Business activity of the enterprise and ways to strengthen it”, *Economy and society*, vol. 10, pp. 250–255.

6. Zhadko, K.S. (2019) *Orhanizatsiia vyrobnychoi ta marketynhovoї diialnosti maloho i serednoho biznesu* [Organization of production and marketing activities of small and medium-sized businesses], UMSF, Dnipro, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2023 р.